

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху:
сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квіт-
ня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса :
Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практич-
них напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних
в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнто-
ваних досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права,
функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації
суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністра-
тивного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а
також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, кри-
міналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності
прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права
і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського,
земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисци-
плінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світо-
вих соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємни-
цтва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження
у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного
моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, пере-
кладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та прак-
тиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних тех-
нологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Зміст

ПРИВІТАННЯ ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА СЕРГІЯ КІВАЛОВА	16
--	----

СЕКЦІЯ 12. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ТА ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВОЄННИХ ТА ПОСТВОЄННИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

<i>Цехан Дмитро Миколайович</i> КАДРОВА СТІЙКІСТЬ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ	18
<i>Самойленко Олена Анатоліївна</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	21
<i>Албул Сергій Володимирович</i> КРИМІНАЛЬНО-РОЗВІДУВАЛЬНІ ЗАХОДИ: ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА	24
<i>Кубасенко Андрій Володимирович</i> СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	28
<i>Шершенькова Вікторія Анатоліївна</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА	33
<i>Яцкевич Руслан В'ячеславович</i> СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ЗАГРОЗ ТА РИЗИКІВ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	35
<i>Бершавська Анастасія Сергіївна</i> СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПОСОБНИЦТВОМ ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ	38
<i>Біцюк Андрій Володимирович</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ПОХОДЖЕННЯ НЕОБҐРУНТОВАНИХ АКТИВІВ	41
<i>Кірюхін Ігор Анатолійович, Костєв Степан Володимирович</i> ТАКТИКА ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ОСОБЛИВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ	44
<i>Мурашко Анастасія Сергіївна</i> ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	47
<i>Пишненко Ірина Юрївна</i> ПРОГНОСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОСТКРИМІНАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ	50
<i>Сон Людмила Анатоліївна</i> СИСТЕМА ОБСТАВИН, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКРАДЕННЯМ ДІТЕЙ	53

СЕКЦІЯ 13. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

<i>Харитонов Євген Олегович</i> ПРИВАТНЕ ПРАВО ЯК АНТРОПОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВІЙНИ	56
---	----

СЕКЦІЯ 13.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

***Керівник секції:** завідувач кафедри приватного права, доктор юридичних наук, професор Харитонов Євген Олегович*

***Секретар секції:** доцент кафедри приватного права, кандидат юридичних наук, доцент Омельчук Олександр Сергійович*

Харитонов Євген Олегович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри приватного права, доктор юридичних наук, професор*

ПРИВАТНЕ ПРАВО ЯК АНТРОПОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Приватне право у європейській правовій традиції ніколи не було лише технічною конструкцією чи набором норм, що регулюють майнові та особисті немайнові відносини. Його природа значно глибша. Приватне право – це спосіб мислення про людину, про її місце у правовому порядку, про межі державної влади, про природу свободи та відповідальності. Це – концепт, тобто ідея, яка визначає структуру правової системи незалежно від політичних режимів, економічних моделей чи історичних обставин. Саме тому приватне право здатне переживати війни, революції, зміни державних кордонів і політичних формацій: воно ґрунтується не на державі, а на приватній особі.

У сучасному українському дискурсі приватне право часто редукується до галузі – до системи норм, що регулюють цивільні, сімейні, корпоративні чи інші приватні відносини.

Такий підхід є надто вузьким і не дозволяє побачити головного: приватне право – це не галузь, а інтелектуальна рамка, яка визначає, ким є людина у праві. Це також система уявлень про приватну особу як автономного суб'єкта, здатного діяти, приймати рішення, нести відповідальність і формувати власний життєвий простір. Окрім того, це ще й спосіб організації правового мислення, який пере-дує будь-яким нормам і робить їх можливими.

У цьому сенсі приватне право є не стільки юридичною конструкцією, скільки антропологічною основою правового порядку. Підґрунтям його є низка постулатів: людина має гідність, яка не залежить від держави; людина має автономію, яка не може бути скасована політичними обставинами; людина має свободу, яка є простором її дії; людина несе відповідальність, яка є внутрішнім обмеженням цієї свободи. Ці категорії не є продуктом законодавця – вони є передумовою права. Саме тому Конституція України визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю.[1]

Це не декларація, а нормативне визнання тієї самої концептуальної основи, на якій будеться приватне право.

Людина, як приватна особа, не юридична фікція, а центр правової системи. Вона є тим суб'єктом, заради якого існує право, і тим суб'єктом, який надає праву сенс.

У мирний час це здається очевидним. Приватне право, як повітря не помічають, поки воно є. Людина вільно укладає договори, розпоряджається власністю, обирає спосіб життя, формує соціальні зв'язки, здійснює підприємницьку діяльність. Автономія є нормою, свобода – це природний стан, а відповідальність – внутрішній регулятор.

Однак війна кардинально змінює контекст. Вона ставить під сумнів автономію приватної особи, бо вимагає мобілізації, підпорядкування, концентрації влади, обмеження прав. Війна завжди є випробуванням для приватного права, бо вона створює умови, у яких держава отримує надзвичайні повноваження, а людина зазнає надзвичайних обмежень. Тому війна є своєрідним моментом істини: вона показує, чи є приватне право галуззю, яку можна тимчасово «вимкнути», а чи воно є концептом, який визначає межі допустимого навіть у надзвичайних умовах.

У цьому контексті важливо наголосити, що приватне право не зникає у війні. Воно трансформується, але не втрачає своєї сутності. Воно може поступатися у певних сферах, але не може бути скасоване. Скасування приватного права означало б «скасування» приватної особи. Але це межа, яку не може перетнути жодна демократична держава. Конституція України прямо встановлює, що навіть у період воєнного чи надзвичайного стану не можуть бути обмежені права і свободи, визначені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62 і 63 Конституції [1]. Це – нормативне закріплення тієї концептуальної межі, яку встановлює приватне право як ідея.

Приватне право у війні виконує подвійну функцію. З одного боку, воно є методом юридичного захисту, який дозволяє людині зберегти свою автономію навіть у надзвичайних умовах. З іншого боку, воно є етичною рамкою, яка визначає, що держава може робити, а чого не може, навіть у війні. Ця рамка не є зовнішньою щодо права – вона є внутрішньою, бо впливає з самої природи приватної особи.

Саме тому у Преамбулі проекту Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) пропонується зафіксувати, що «найвища мета, засадничі цінності приватного (цивільного) права (далі – приватне право) – служити вільному розвитку особистості, забезпечувати повагу до людської гідності, автономію волі та неприпустимість втручання у приватне життя», а також «що особисті права становлять підвалини приватного права, а їхні прояви є еманациєю гідності та автономії людини» [2]. Це – пряме відображення концепту приватного права як ідеї. У цьому сенсі приватне право є не лише юридичною, а й моральною категорією. Воно визначає межі влади не тому, що так написано в законі, а тому, що так

влаштована природа людини. Воно встановлює межі допустимого не тому, що так вирішив законодавець, а тому, що існує внутрішня логіка людської гідності. Саме тому приватне право є основою правового порядку навіть у війні: воно зберігає людину як суб'єкта, а не як об'єкт.

Таким чином, характеристика приватного права як концепту дозволяє побачити війну не лише як конфлікт держав, а як конфлікт, спрямований проти людини. Воно дозволяє зрозуміти, чому гібридна війна атакує не лише інфраструктуру, а й ідентичність, власність, цифрову присутність, соціальні зв'язки [3]. Воно пояснює, чому всеохопна оборона є моделлю партнерства, а не примусу. Воно визначає межі воєнного стану як правового режиму, а не як політичного інструменту.

Приватне право як концепт є тією точкою відліку, з якої починається приватно-правовий дискурс війни. Це основа, на якій вибудовується бачення ролі і значення приватного права у війні, а відтак – місце і значення приватної особи.

Одним з базових елементів концепту приватного права є приватна особа як центр правової системи. Зауважимо, що європейській правовій традиції приватна особа завжди була вихідною точкою правового порядку. Не держава, не суспільство, не інституції, а саме людина – конкретна, самодостатня, автономна є тим суб'єктом, заради якого існує право. Це фундаментальна правова ідея, яка визначає структуру правової системи, її межі, її внутрішню логіку. У цьому сенсі приватна особа є не елементом правовідносин, а їхнім смисловим центром. Вона не є об'єктом регулювання, а є тим, хто надає праву сенс, зміст і напрям.

Як зазначалося, Конституція України починається з базового положення, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1]. Це не декларація, а нормативне закріплення тієї концептуальної основи, на якій будується весь правовий порядок. Не людина є частиною держави, а навпаки, держава є інструментом, створеним для забезпечення прав і свобод людини. Це визначає не лише зміст правового регулювання, але також його межі: держава не може виходити за рамки, встановлені природою приватної особи.

Приватна особа у праві не просто носій правоздатності чи учасник цивільних правовідносин. Це автономний суб'єкт, здатний діяти, приймати рішення, формувати власний життєвий простір. Її гідність є вихідною точкою, автономія є формою існування, свобода є простором дії, відповідальність слугує внутрішнім обмеженням. Ці категорії не є продуктом законодавця. Вони є передумовою права.

У мирний час ця концепція здається природною. Людина вільно укладає договори, розпоряджається власністю, обирає спосіб життя, формує соціальні зв'язки, здійснює підприємницьку діяльність. Автономія є нормою, свобода є природним станом, відповідальність слугує внутрішнім регулятором. Право створює простір можливостей, а не систему обмежень. Приватна особа у демократичному суспільстві не відчуває на собі тягаря державної влади, бо держава діє у межах, визначених її природою.

Але війна змінює контекст. Вона ставить під сумнів автономію приватної особи, бо вимагає мобілізації, підпорядкування, концентрації влади, обмеження прав. Війна завжди є випробуванням для приватної особи, бо вона створює умови, у яких держава отримує надзвичайні повноваження, а людина, навпаки, надзвичайні обмеження. Саме тому війна є моментом істини: вона показує, чи є приватна особа центром правової системи, чи є лише елементом державної машини. У цьому контексті важливо наголосити, що навіть у війні приватна особа не перестає бути суб'єктом. Її права можуть бути обмежені, але не скасовані. Її автономія може бути звужена, але не знищена. Її свобода може бути обмежена, але не перетворена на привілей. Конституція України (ст. 64) встановлює перелік прав, які не можуть бути обмежені навіть у період воєнного стану. Це є нормативним визнанням того, що приватна особа залишається центром правової системи навіть у надзвичайних умовах.

Приватна особа у війні є не лише носієм прав, але також і носієм відповідальності. Вона не пасивний об'єкт державної політики, а навпаки, активний учасник оборони, економічної стійкості, соціальної мобілізації. Дії, рішення, ініціативи приватної особи забезпечують здатність суспільства протистояти агресії. У цьому сенсі приватна особа є не лише центром правової системи, а й центром системи національної безпеки. Вона є тим суб'єктом, який забезпечує стійкість держави не менше, ніж армія чи інституції.

Тому сучасна модель всеохопної оборони виходить із того, що приватна особа є повноцінним суб'єктом оборони, а не лише об'єктом мобілізації. Вона має не лише обов'язки, а й права; не лише обмеження, а й можливості; не лише відповідальність, а й автономію. Це принципово інший підхід, ніж той, що був характерний для радянської державоцентричної моделі, у якій приватна особа розглядалася як ресурс, а не як суб'єкт. У цьому сенсі приватна особа є не лише центром правової системи, а й критерієм її легітимності. Право є правом лише тоді, коли воно захищає людину. Держава є легітимною лише тоді, коли вона діє в інтересах людини. Влада є правовою лише тоді, коли вона визнає межі, встановлені природою приватної особи. Це правова аксіома, яка визначає структуру правового порядку.

Таким чином, приватна особа є тим центром, навколо якого вибудовується весь правовий дискурс – і в мирні часи, і під час війни. Вона є вихідною точкою, критерієм, межею, смислом. Внаслідок цього приватне право, як концепт, не може бути зведене до галузі права чи галузі законодавства: воно є способом мислення про людину. У цьому сенсі приватна особа є не лише суб'єктом права, але також і його джерелом.

Ці міркування дають підстави для висновку, що приватне право є концептом, який ґрунтується на визнанні першості приватної особи у суспільних відносинах, а приватна особа є точкою відліку, з якої починається приватно-правовий дискурс війни. Цим, у свою чергу, визначаються засади правопорядку в умовах війни.

До цього варто додати, що, приватне право у війні є не лише юридичною конструкцією, а й етичною рамкою, бо визначає межі державної влади, зберігає людину як суб'єкта, забезпечує справедливість, підтримує довіру, формує стійкість. Воно є тим мінімумом свободи, без якого людина перестає бути суб'єктом, а суспільство – спільнотою. У цьому сенсі приватне право є основою правового порядку навіть у найважчі воєнні часи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69528>
3. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Приватні права в умовах гібридної війни. *Приватне право як концепт: монографія*. Том VI. Одеса: Фенікс, 2024. С. 181-182.

Ключові слова: приватне право, приватна особа, воєнний стан, суб'єкт, центр правової системи.

Key words: private law, private person, martial law, subject, center of the legal system.

Давидова Ірина Віталівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри приватного права, доктор юридичних наук, професор*

Зубар Володимир Михайлович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри приватного права, кандидат юридичних наук, професор*

СМАРТ-КОНТРАКТИ В КОРПОРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Цифровізація економіки та розвиток технологій розподіленого реєстру (blockchain) зумовлюють трансформацію традиційних підходів до регулювання корпоративних правовідносин. Одним із ключових інструментів такої трансформації виступають смарт-контракти – програмні алгоритми, що автоматично виконують умови договору без необхідності втручання третіх осіб.

У сфері приватного права впровадження смарт-контрактів набуває особливого значення у корпоративних правовідносинах, зокрема щодо:

- управління корпоративними правами;
- реалізації прав учасників (акціонерів);
- автоматизації корпоративних процедур (голосування, розподіл дивідендів, виконання корпоративних договорів).

Актуальність теми також посилюється в контексті євроінтеграційних процесів України та необхідності гармонізації національного законодавства з цифровими стандартами ЄС.